

5. Возможности совершенствования решения идентификационных задач при исследовании рукописей большого и среднего объема, выполненных в обычных условиях : методические рекомендации. - М. : ВНИИСЭ, 1979.

8. Атаходжаев С. А. Теоретические основы и методика судебно-почерковедческого многообъектного исследования подписей : автореф. канд. юр. наук / Атаходжаев С. А. - М., 1984.

Терещенко Ю.В., кандидат юридических наук,
старший преподаватель кафедры досудового
расследования ННПФСКМ НАВС

Забезпечення прав та законних інтересів учасників кримінального провадження

Розгляд питання про забезпечення прав та законних інтересів учасників кримінального провадження неможливий без дослідження питань, пов'язаних із загальними положеннями про права учасників кримінального процесу.

У кримінальному судочинстві існують певні відмінності у правовому статусі суб'єктів, які беруть у ньому участь. Принципова відмінність проявляється у статусі державних органів і посадових осіб, які ведуть кримінальний процес, з однієї сторони, а також фізичних і юридичних осіб, які представляють і захищають свої права та законні інтереси, з іншої. Основна відмінність полягає у наділенні державних органів і посадових осіб, які здійснюють кримінальну процесуальну діяльність, владними повноваженнями.

У кримінальному процесі особи, які беруть у ньому участь, переслідують власні цілі. Для досягнення цих цілей кримінальний процесуальний закон наділяє суб'єктів необхідними для цього правами. Таким чином, процесуальні права необхідні учасникам кримінального процесу для досягнення власних цілей. Від того, наскільки повно, несуперечливо і конкретно регулюється законом правове положення учасників процесу, залежить ступінь їх захищеності. Це твердження рівною мірою стосується усіх учасників процесу, як представників сторін, так і тих, що сприяють кримінальному судочинству. Останні наділяються процесуальними повноваженнями, що є необхідними не тільки для виконання їх безпосередніх функцій у кримінальному судочинстві, а й для захисту їх прав, які можуть бути порушені діями органів досудового розслідування, прокурора, слідчого судді, суду.

Окремі учені, наприклад В. М. Корнуков, дотримуються думки, що в кримінальному процесі можливо виділяти загальний процесуальний статус особи, тобто таку сукупність прав і обов'язків, якою наділений будь-який суб'єкт кримінального судочинства. У цьому значенні будь-яка особа, що залучається у сферу кримінального процесу, має право на особисту недоторканність, недоторканність житла, повагу до честі та гідності, таємницю листування, телефонних розмов, тощо.

Разом з тим, очевидна відмінність в цілях участі кожного зі суб'єктів у кримінальному провадженні робить необхідним наділення кожного суб'єкта

такими правами, які б давали йому можливість досягати цих цілей. Тому процесуальний статус суб'єктів, які виконують різні функції, переслідують різні цілі, буде різним. З урахуванням цього, мова може йти про виділення галузевого процесуального статусу осіб, які мають однакові цілі.

Цілком справедливим є твердження про те, що законом передбачені і індивідуальні статуси суб'єктів кримінального судочинства, тобто така сукупність процесуальних прав і обов'язків, яка притаманна чітко визначеному суб'єкту кримінального судочинства. Наприклад, потерпілий має право вимагати відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, свідок вправі запросити адвоката для надання йому правової допомоги під час допиту, цивільний позивач і цивільний відповідач мають право оскаржувати вирок суду тільки в частині вирішення цивільного позову тощо.

Зазначимо, що правовий статус особи так і залишиться декларацією, якщо не буде створений відповідний механізм гарантій реалізації цих прав. Саме цим фактором обумовлена підвищена увага як теоретиків, так і практиків до проблем способів, засобів і видів забезпечення прав учасників кримінального судочинства.

Норми кримінального процесуального права не завжди передбачають саме механізм забезпечення тих чи інших прав суб'єктів кримінального судочинства. У кримінальному процесуальному праві існують норми, які визначають порядок діяльності окремих суб'єктів: прокурора, слідчого, потерпілого, підозрюваного, свідка та ін. Норми права встановлюють процедуру здійснення процесуальних дій, яка включає підстави, умови їх вчинення, послідовність, особливості проведення, зумовлені специфікою відповідної стадії, тощо. У контексті дослідження процесуальних гарантій важливим є те, що права учасників процесу, механізм їх реалізації та захисту встановлені нормативно. Наявність чіткої правової регламентації усіх процесуальних дій, нормативне наділення суб'єктів необхідними процесуальними правами є важливою гарантією захисту їх інтересів у кримінальному судочинстві.

Водночас, нормативне закріплення тільки суб'єктивних прав не надає належної впевненості в реальності їх здійснення. Кримінальні процесуальні відносини, в яких одному зі суб'єктів належать права завжди повинні супроводжуватись виконанням іншим суб'єктом цього правовідношення відповідних (кореспондуючих цьому праву) процесуальних обов'язків. Тому реалізація прав і їх захист повинні забезпечуватись обов'язками суб'єктів, що також мають бути закріплені у процесуальних нормах.

При розслідуванні кримінальних правопорушень існує загроза того, що процесуальні обов'язки можуть бути невиконані або виконані неналежним чином, наслідком чого стане порушення відповідних прав. Тому для завершеності механізму забезпечення прав учасників процесу обов'язково необхідні санкції за невиконання чи неналежне виконання обов'язків.

Таким чином, нормативність - необхідна і найбільш важлива ознака, властивість і вимога, що пред'являється до засобів забезпечення прав учасників кримінального судочинства.